

CONCEPT NYHETSREV NR. 1 - 2007

Kloke ord om valg og beslutninger

Utfordringen er enkelt uttrykt: En skal sikre at det beste konseptet er det som blir realisert. Hva sier de som forsyner oss med visdomsord om dette? Et dykk i sitatsamlingen resulterte i følgende:

Albert Einstein mener vi har gode metoder for å regne ut svar – men dårlige metoder for å stille de riktige spørsmålene. Selvsagt er det slik at det aldri finnes bare ett riktig svar på et problem – men at det alltid finnes mange svar som er helt feil (ukjent). Men pass på, ingen ting er verre enn en ide – når det er den eneste du har (Emilie Cartier). Vi stoler på ekspertene, selv om en saktens kan være enig med Ivar Eske-land i at en ekspert er en person som har sluttet å tenke – han vet. I den grad det

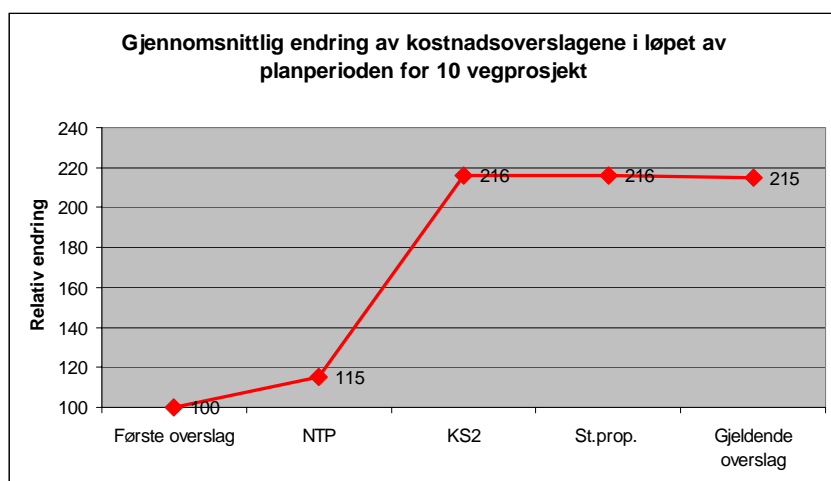
foregår tenkning, så er grunnlaget rasjonalisme og logikk. Desto mer bekymringsfullt, ettersom Gudmund Hernes mener at logikk er en systematisk metode for å komme til feil slutning – med full sikkerhet. Åpenbart trenger en flere hoder for å finne den rette løsningen. Husk da at for få personer ikke er i stand til å løse problemet, mens for mange skaper flere problemer enn de kan løse (ukjent).

Konseptvalget skal overleve en lang og turbulent demokratisk prosess, og kommunikasjon blir viktig. Clara O'Dell konstaterer at om en ikke gir folk informasjon – vil de finne på noe å fylle tomrommet med. Men merk deg at ingen hører på hva du sier – før det likner på noe de har tenkt selv (Nils Fredrik Nilsen). I bunn og grunn handler beslutninger selvsagt om uthol-

denhet ut fra en observasjon som de fleste av oss kjenner igjen, nemlig at verden styres av folk som orker å sitte til møtet er slutt.

Selvsagt er det slik at en står overfor umulige odds, uttrykt i Murphy's lov: Hvis noe kan gå galt – går det galt, og O'Mally's lov: Hvis det ikke kan gå galt – går det også galt, og endelig Sod's lov: Det vil gå galt på verst tenkelig måte. Men når det skjer må en være konstruktiv og lære av erfaringene. For å si det med Henry Ford: Å feile er ikke å feile – det er en mulighet til å begynne på ny, på en smartere måte.

Så stå på! For å si det med dansken Storm P.: Tiden går – selv om man sitter.

Behov for bedre prognoser

I Concepts delprosjekt om usikkerhetsanalyse kom det fram at behovet er stort for hjelpemidler for å bli bedre til å forutsi fremtidig utvikling. Kravene og forventningene til prosjektresultatet endrer seg. Det samme gjør toleransegrensene for eventuelle ulemper som følge av prosjektet. For å tilfredsstille samfunnets behov, og kunne realisere den gevinsten som opprinnelig lå til grunn for prosjektet, må det etter hvert som planleggingen skrider fremover gjøres store, og ofte kostbare forandringer.

Mangelen på målstabilitet, særlig i forhold til resultatmålene, vises tydelig i en undersøkelse gjort av NTNU og Vegdirektoratet om kostnadsutvikling av vegprosjekter. Dette er statlige prosjekter som kjennetegnes ved lang planleggingstid, sterk påvirkning fra eksterne interessenter, og gevinstrealisering over mange tiår.

Figuren viser hvordan kostnadsoverslagene i faste kroner har utviklet seg for et utvalg av ti store vegprosjekter; fra de første kostnadsoverslagene, gjennom Nasjonal transportplan (NTP), ekstern kvalitets-sikring (KS2) med påfølgende vedtak i Stortinget, og frem til siste gjeldende kostnadsoverslag. Kostnadstallene er indek-sert i forhold til opprinnelig anslag (100), og figuren viser gjennomsnittstall for pro-sjektene.

Som vi ser skjer den største økningen i kostnadene i tiden fra overslaget for NTP og fram til overslaget som er grunnlag for stortingsvedtak om oppstart. I gjennomsnitt ca. 8 år. Uten innsats for å kunne tydeliggjøre denne usikkerheten i en tidlig fase, vil mange statlige prosjekter også i framtiden ha en utvikling lik den som er vist ovenfor.

Usikkerhet, overalt - alltid

Knappt noe tema er like gjennomgående og får like stor oppmerksomhet i planlegging, beslutninger og gjennomføring av store offentlige investeringsprosjekt som fenomenet usikkerhet. Dette har vært noe av det som har fått størst oppmerksomhet i det prosjektfaglige miljøet de siste årene. Det har vært gjenstand for omfattende forskning og mye har vært skrevet, men ennå er mye ugjort i forhold til å implementere gode løsninger i praksis.

Concept-programmet gjennomførte i perioden 2004-2006 et stort delprosjekt om usikkerhetsanalyse. Resultatene foreligger nå i form av fem rapporter som er lagt ut og kan lastes ned fra våre hjemmesider www.concept.ntnu.no. De er utgitt som Concept rapport nr. 10 til 14 med følgende titler:

- Nr. 10. Usikkerhetsanalyse — Kontekst og grunnlag
- Nr. 11. Usikkerhetsanalyse — Modellering, estimering og beregning
- Nr. 12. Usikkerhetsanalyse — Metoder
- Nr. 13. Usikkerhetsanalyse — Feilkilder
- Nr. 14. Positiv usikkerhet og økt verdiskaping

Praksis i forbindelse med KS2 er grundig dokumentert. Resultatet presenteres i rapport nr. 15 som bygger på analyser av empiriske data fra Trailbase. Også der er det gjennomgående temaet usikkerhet. Rapporten vil bli publisert i nærmeste fremtid.